

Nikotiiniriippuvuuden kritiikki

TARU KEKONI

Seurasin suomalaista huume-politiikka- ja päihdehoitokeskustelua maalিসvaalien alla Amsterdamin yliopiston huume-tutkimusyksiköstä CEDRO:sta käsin, jossa työskentelin muuttaman kuukauden vierailevana tutkijana. Samaan aikaan, kun Suomen lääkäriiliitto suositteli nikotiinikorvaushoitojen lisäämistä ja käyttöönottoa esimerkiksi osaksi kouluterveydenhoitoa, kuuntelin Amsterdamissa Tel Avivin yliopiston psykologian professorin Hanan Frenkin pitämää kahta vierailuluentoa nikotiiniriippuvuudesta ja sen kritiikistä. Frenk on kollegansa Reuven Darin kanssa julkaissut aiheesta tuoreehkon tutkimuksen "A critique of nicotine addiction".

Ensimmäisen luennon aihe oli "Is nicotine reinforcing? Human and animal evidence" (Aiheuttaako nikotiini riippuvuutta? Ihmis- ja eläinkokeisiin perustuvat todisteet). Luennolla Frenk kävi tutkimuksensa pohjalta läpi keskeisimpiä eläin- ja ihmiskokeita, joihin nykyiset käsitykset nikotiinin riippuvuutta aiheuttavista ominaisuuksista perustuvat. Tulos oli hämmäntävä. Kat-saus osoitti, että tutkimukset olivat paitsi riittämättömiä myös puutteellisesti ja jopa virheellisesti tehtyjä ja raportoituja ja näin ollen tieteelliseltä arvoltaan kyseenalaisia. Tämän tarkastelun pohjalta Frenk väittikin, ettei aiempiin tutkimuksiin perustuen itse asiassa voida todistaa, että nikotiinin pakonomaista käyttöä olisi olemassa tai että tupakointiin liittyvän riippuvuuden aiheuttaisi nimenomaan nikotiini. Myöskään Frenkin tutki-

muskatsauksen valossa ei voida osoittaa, että nikotiiniin kehittyisi toleranssi niin, että käyttäjän pitäisi käytön jatkuessa kuluttaa sitä enemmän ja enemmän saavuttaakseen totutut vaikutukset.

Toinen luento "My daughter was dependent on her pacifier" (Tyttäreni oli riippuvainen tütis-taan), jonka nimi osoittaa Frenkin mainiota huumorintajua, laajensi keskustelua riippuvuus-käsitteen määrittelyn problema-tikkaan. Frenk osoitti, miten riippuvuus (addiction) -termin määrittelyn kaikki osa-alueet, joilla myös nikotiiniriippuvuutta on puolusteltu, sopivat yhtä hyvin hänen tyttärensä lapsuuden aikaiseen tutti-riippuvuuteen ja tuosta riippuvuudesta vieroittautumisen vaikeuteen. Tällä Frenk pohjusti tutkimuksensa taustalla olevaa käsitystä, että nikotiinin sijasta riippuvuus syntyy sosiaaliseen tapaan, jota tupakoidessa tuotetaan ja vahvistetaan. Tosiasia on, että tupakointi aiheuttaa riippuvuutta, mutta syntyykö se nimenomaan nikotiiniin, on liian kevyin perusteluin vastaan otettu tieto ja vaatii kyseenalaistamista, tutkimustuloksien kriittistä tulkintaa sekä lisää perusteellista ja puolueetonta tutkimusta.

Luennoista innostuneena hankin käsiini Frenkin ja Darin tutkimuksen. Se sisälsi luennoilla käsiteltyjen aiheiden lisäksi paljon muutakin kiinnostavaa tietoa nikotiiniriippuvuudesta, sen tutkimuksesta ja yleisemminkin riippuvuus-käsitteestä ja sen määrittelystä. Minulle se oli myös erinomainen opaskirja kriittisen tieteellisen tutkimuk-

Hanan Frenk & Reuven Dar
A critique of nicotine addiction
Boston/Dordrecht/London: Kluwer Academic Publishers, 2000
186 s.

sen tekemiseen. Liian usein tutkimustulokset otetaan meilläkin annettuina, eikä kritiikkiä ole juuri tapana esittää – ainakaan sellaista, jolla kyseenalaistettaisiin yhteiskunnassa asemansa vakiinnuttanutta tutkimustiedon tulkintaa.

Tutkimus, joka lähestyy poliittisesti tulenarkaa kysymystä aiemmista käsityksistä poikkeavasta näkökulmasta, leimataan helposti epäluotettavaksi tai tutkijan tai jonkin muun intressiryhmän etuja ajavaksi. Mutta eikö tässä unohdu samalla tieteen alkuperäinen tarkoitus, uuden tiedon tuottaminen? Uutta tietoa on myös vanhan ja totena pidetyn tiedon osoittaminen puutteelliseksi tai virheelliseksi. Frenkin ja Darin tutkimukseen helposti liittyvä harhaluulo on myös se, että sen saatetaan pikaisella vilkkauskella ymmärtää argumentoivan, että tupakointi on vaaratonta tai että siihen ei synny lainkaan riippuvuutta. Tämä ei kuitenkaan missään tapauksessa ole kirjoittajien mielipide, vaan he tuovat tupakoinnin terveydelle haitalliset ja siitä irrottautumisen vaikeuteen liittyvät seikat varsin näkyvästi esiin heti kirjansa alussa. Nikotiiniriippuvuuden kyseenalaistaminen ei ole sama asia kuin tupa-

kointiin syntyvän riippuvuuden tai tupakoinnin terveyshaittojen kyseenalaistaminen, vaan sillä päinvastoin voi olla tärkeä merkitys tupakoinnin vähentymiselle. Tämänhetkiseen, nikotiinin riippuvuutta aiheuttavaan käsitukseen perustuen tupakoitsijat luulevat, että he ovat fyysisesti nikotiinista riippuvaisia, ja tuon riippuvuuden voittaminen on tunnetusti hyvin hankalaa. Kyseenalaistamalla nikotiiniriippuvuus voidaan lisätä tupakoitsijoiden uskoa ja myös todellista pyrkimystä tupakoinnin lopet-

tamiseen. Kansainvälisessä tiedeyhteisössä tutkimus ei tästä huolimatta ole saanut kovin imartelevaa vastaanottoa; siitä on tietoihini perustuen julkaistu aiemmin vain muutama kirja-arvostelu.

Nikotiiniriippuvuutta kritisoivan tutkimuksen asema maailmalla näyttää olevan jokseenkin samanlainen kuin huumepolitiikkaa kritisoivan keskustelun tilanne Suomessa. Onhan se ministerinkin suulla todettu, että huumepolitiikan uudistamisesta on turha keskustel-

la, ettei kansalle anneta signaalia siitä, että huumeiden käyttöön suhtaudutaan hyväksyvästi. Valitseeko sama tilanne kansainvälisesti nikotiiniriippuvuutta koskevan keskustelun suhteen? Kun nikotiiniriippuvuudesta tehdyt tutkimukset kyseenalaistetaan ja asia tuodaan päivänvaloon, annetaanko samalla signaali siitä, että tupakointiin suhtaudutaan entistä hyväksyvämmiin? Ja kaikki tämä juuri, kun Suomessakin vihdoinkin saatiin valmiiksi ajankukainen mietintö nikotiiniriippuvuushoidoista!

Pesunkestävä kolumnisti

SEPPO HELMINEN

Kokoomakirjansa esipuheessa kirjoittamisen moniottelumies Hannu Raittila selittää, miten kolumni, ainakin hänen, toimii. Hän ei näe sitä oman elämänsä näyteikkunana tai koston välikappaleena. Kolumni on kärjistämisen taidetta:

”Hyvä kolumni alkaa niin pöyristyttävällä väitteellä, että lukijasta tuntuu samalta kuin lentomatikustajasta ilmakehän pohjalla. Sen jälkeen onnistunut kolumni vempauttaa väitteensä ympäri ja kumoaa itsensä. Se on kuin märkä saippua.”

Pyykkiähän siitä tulee, vaikka lukijaa ei aivopestäkään.

Kotikutoisessa sukupuolisodasamme Raittila on kunnostautunut purkamalla suomalaisesta miehestä väänneltyjä rautalankamalleja, vempautusmetodiaan soveltaen: ”Se on nyt feministi, kun juuri esiintyi sovinistina.”

Suomalainen mies ei aina pu-

hu, mutta tekee kyllä. Ja tuntee, vaikka ei tunteistaan puhu. Ei tunteista puhuminen ole mikään todiste niiden olemassaolosta. En ole vielä nähnyt yhdenkään pääskysen istuvan aerodynamiikkaseminaarissa keskustelemassa lentämisestä. Tämän toimintasuuntautuneisuuden Raittila huomaa Väinö Linnan kirjoissa, joiden päähenkilöt ovat dynaamisia, päämäärään pyrkiviä.

”Pentinkulmaksi tiivistetty Suomi kulkee energisesti ja vauhdilla kohti nykyaikaa, trilogian kirjoitushetkeä. Aasian ja Afrikan jokilaaksokulttuureista ei löydy tällaista inspiroitunutta toimeliaisuutta, ei myöskään Alppien eteläpuolisesta katolisesta Euroopasta.”

Suomalainen mies ei aina osaa käyttää hyvän käytöksen kaapuun kätkeytyä kyynärpäitään, myydä olemustaan tai hinnoitella hymyään. Suomalainen perus-

---

Hannu Raittila
Rahat vai kolmipyörä ja
muuta kirjoituksia
Juva: WSOY, 2002

mies on välimerellisellä mittarilla mitattuna tyhmänoloinen vastatessaan sanoistaan ja pitäessään sanansa. Raittila toteaa, että jos suomalainen mies ei vielä vuonna 1918 ollut keskimäärin Aksele Koskela, niin viimeistään vuonna 2002 hän on, ainakin pyrkii olemaan. Koskelan miehissä meillä on ihanne, joka on vetoavampi kuin runebergiläiset sankarit.

Kun naistenlehti kysyy, ”miksi mies lyö”, niin pian yleiseen puheeseen tulee lyövästä miehestä tyypillinen mies. Raittila muistuttaa turpaan saamisen olevan ”jokapojan” peruskokemus.

”Pelon maantiede on elämyk-